

I N T R O D U C E R E

Volumului *CERCETĂRI ARHEOLOGICE ÎN BUCUREȘTI*, apărut în 1963, i se adaugă acum, un altul. Rod, de asemenea, al unui efort colectiv de investigație arheologică, desfășurată în cadrul Muzeului de istorie a Capitalei, lucrarea de față tinde și ea către împlinirea aceluiași scop: valorificarea urmelor de cultură materială din trecut, aflate pe teritoriul Bucureștilor de azi și punerea în circulație a rezultatelor celor mai valoroase — în folosul atît al cercurilor de specialiști, cît și al tuturor celor interesați în cunoașterea istoriei primului oraș al țării.

Apărînd astfel, ca o continuare firească a volumului editat în 1963, acesta de față îl completează pe primul și într-alt sens. Lucrarea precedentă expunea principalele rezultate ale cercetărilor arheologice practicate în Capitală, între anii 1958—1960. Dar, din acest din urmă an, Muzeul de istorie a orașului București a efectuat mereu alte și alte săpături arheologice — nu odată chiar pe șantierul deschise în perioada anterioară (de pildă, Străulești, Cățelu Nou, Bucureștii Noi, Militari etc.). Este rostul prezentului volum să înfățișeze de astă dată, rezultatele obținute prin cercetările arheologice din București, între anii 1961—1964.

În această din urmă perioadă, activitatea arheologică desfășurată în cadrul Muzeului de istorie a orașului București s-a axat pe urmărirea aceluiași obiective, pe care le formulăm inaugurînd volumul de cercetări anterior. Dar, urmărind aceleași direcții, ne-am propus, totodată, sarcini noi, corespunzătoare unei viziuni mai complexe și mai profunde — în legătură atît cu activitatea arheologică din teren, cît și cu cunoașterea, în chip multilateral, a istoriei Bucureștilor.

Apreciem, astfel, ca o etapă nouă în munca colectivului de arheologi ai muzeului — aceea marcată prin trecerea la o cercetare minuțioasă, atentă, a unor zone teritoriale largi, transformate în șantier arheologic mari și de durată, în cadrul cărora se urmăresc obiective multiple și complexe. Un exemplu în sensul acesta îl oferă „Șantierul Bucureștii-Noi“, a cărui activitate s-a desfășurat de-a lungul traseului Colentinei din zona nord-vestică a Capitalei. Pe o suprafață de cîțiva zeci de km², cercetată inițial prin periegeze, săpăturile arheologice au urmărit timp de mai mulți ani, resturi de așezări omenești, începînd cu cele din epoca bronzului și terminînd cu altele, datînd din plin ev mediu. Activitatea a fost efectuată pe sectoare — ca cele de la Măicănești, Străulești-Lunca, Băneasa-Alba, Băneasa “La stejar” și Băneasa-sat.

Un alt aspect nou, pe care l-a cunoscut activitatea arheologică desfășurată de Muzeul de istorie a orașului București între anii 1961—1964, apare constituit de coroborarea datelor obținute prin investigația arheologică referitoare la epoca feudală, cu datele oferite de documentația scrisă și de cercetarea istorică (în sensul cel mai strict al termenului din urmă). Cititorii volumului de față vor putea constata acest aspect reflectat chiar în paginile rapoartelor de săpături de la Tînganu, de la Măicănești sau Visarion, unde cunoașterea trecutului pe baza urmelor de cultură materială desvelite din pământ este îmbinată cu aducerea la lumină a altor aspecte de dezvoltare economică, socială, politică sau demografică, relatate în vechi documente scrise sau în istoriografie.

În altă privință, un aspect aparte — dar, în cadrul activității de cercetare întreprinsă de colectivul Muzeului de istorie a orașului București, avînd o pondere precumpănitoare — îl reprezintă eforturile depuse pentru cunoașterea tot mai sigură și mereu mai temeinică a istoriei de început a orașului București. Pentru a discerne condițiile și împrejurările de ordin economic, social sau politic, în care s-a înfiripat tîrgul medieval de pe Dîmbovița; sau pentru a înțelege căile pe care s-a dezvoltat orașul în primele sale decenii și veacuri de existență — firește că cercetărilor arheologice li s-au acordat un rol de seamă. În sensul acesta trebuie privită deschiderea unor șantiere, cum sînt cele de la Străulești — Măicănești și Tînganu. Dar în legătură cu acestea două — cîteva lămuriri ni se par necesare, pentru a preciza chipul nou, complex și, totodată, determinat de împrejurări specifice, în care se desfășoară acum procesul de cunoaștere a genezei orașului București — activitate de cercetare pe care colectivul Muzeului de istorie a Capitalei o privește ca pe o sarcină de răspundere, dar și de onoare.

Încercările de a înțelege chipul și momentul în care a luat ființă Bucureștiul datează de multă vreme. Este însă foarte semnificativ faptul că, cu cît cercetarea avea să fie mai aprofundată, cu atît mai mult aveau să se ivească în cale-i obstacolele. Pe de o parte, acel castru militar — „cetate a Dîmboviței“ sau „cetatea București“, fondată de Țepeș și despre a cărei existență stau mărturie numeroase documente, n-a putut fi identificată în teren. De altă parte, concluzia formulată acum de tot mai mulți cercetători — că geneza Bucureștilor trebuie privită ca un proces evolutiv îndelungat și ale cărui începuturi stau înaintea existenței fortăreței militare ridicate de Țepeș — în ciuda unei viziuni profunde pe care o atestă și cu toată justetea sa — nu numai că nu lămurește și nu simplifică problema, dar, dimpotrivă, o complică. În adevăr, un atare mod de a privi procesul nașterii orașului de pe Dîmbovița — cu implicații referitoare la evoluția economică, socială, politică și demografică a centrului Cîmpiei romîne, în veacurile XIV—XV — pune, evident, probleme de studiu noi. Arheologiei bucureștene îi revine, astfel, sarcina să informeze asupra gradului de dezvoltare a forțelor de producție de pe aceste meleaguri, în secolele XIV—XV; să depisteze vatra vechiului centru al orașului; să precizeze caracterul pe care l-a avut Bucureștiul de început etc.

Dar, inaugurînd studiul necesar pentru clarificarea unor probleme ca acestea, activitatea arheologică s-a dovedit stingherită de un obstacol: în sectorul presupus a fi constituit vatra vechiului București (zona Piața de Flori — Colțea — biserica Sf. Gheorghe vechi), transformările edili-

tare și urbanistice petrecute în ultimul veac au distrus aproape cu desăvârșire urmele trecutului mai îndepărtat. Într-o situație ca aceasta, evident că s-a impus adoptarea altor metode de investigație.

Pe această direcție, am pornit de la un fapt pe deplin clarificat de concepția materialismului istoric: anume, că în procesul de formare al orașelor medievale, comunitățile sătești înconjurătoare au avut un rol stimulatoriu în ce privește constituirea și dezvoltarea pieței orășenești — la rîndul lor, și satele fiind influențate în existență și evoluție de activitatea meșteșugărească a orașului. Iată de ce — concomitent cu studiul arheologic al vetrei vechi a Bucureștilor — ne-am concentrat atenția și asupra cercetării satelor feudale identificate în imediata vecinătate a orașului de pe Dîmbovița, inaugurînd săpăturile în cele două puncte amintite — Străulești-Măicănești și Tînganu. Că o atare cale pe care se încearcă, în prezent, înțelegerea procesului de geneză a Bucureștilor, se arată încă de pe acum a fi judicioasă și promițătoare în soluții durabile — aceasta vor putea-o aprecia toți cei ce vor consulta, în volumul de față, rapoartele de săpături de la Tînganu și Măicănești.

Asemeni volumului precedent de cercetări arheologice bucureștene și în paginile acestuia, autorii s-au străduit să facă cunoscut un mănunchi de fapte și de observații inedite, în dorința de a oferi o contribuție oricît de modestă la progresul cercetărilor arheologice din Republica Populară Romînă. La rîndul nostru apreciem că ne îndeplinim o plăcută îndatorire, avizînd pe toți cei ce vor deveni cititori interesați ai acestui volum, asupra a ceea ce el conține mai însemnat, mai nou și mai semnificativ.

Raportul asupra săpăturilor de la Cățelu Nou prezintă rezultatele dobîndite în cadrul a trei campanii de cercetări, în cursul cărora s-a încheiat explorarea unei mari și bogate stațiuni arheologice aflate pe teritoriul Capitalei. Dintre toate complexele de locuire și materialele despre care informează raportul, cîteva — sîntem convinși — prezintă o valoare deosebită. În primul rînd, identificarea unui bordei din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului, propriu culturii Foltești II. Socotită de autor ca prima descoperire certă de acest gen în cîmpia Munteniei, locuința și materialele aflate în ea, prezintă — fie și numai prin aceasta — un interes particular. În plus însă, sperăm să atragă atenția specialiștilor și considerațiile cu privire la cultura contemporană — Cernavoda — pe care autorul le formulează, pornind de la descoperirea de la Cățelu Nou. De altă parte, numeroasele precizări și materialul documentar oferit în raport, în legătură cu faza cea mai veche a culturii Tei, identificată în stațiunea de la Cățelu Nou, ne apare iarăși ca o contribuție substanțială și eficientă, adusă la cunoașterea epocii bronzului din R.P.R., tot așa cum materialele hallstattiene publicate ne par și ele binevenite, cîtă vreme stadiul cunoștințelor referitoare la prima epocă a fierului se arată încă puțin satisfăcător. În fine, un interes sperăm să îl ofere și datele cu privire la așezarea geto-dacă de caracter rustic, pînă acum prima de acest fel cercetată temeinic și amplu pe teritoriul Capitalei.

Cercetarea culturii materiale a populațiilor locale din perioada de trecere spre feudalism — în care colectivul nostru de arheologi s-a angajat în chip hotărît încă din 1958 (primele rezultate obținute fiind comunicate în volumul de cercetări arheologice precedent) — a fost conti-

nuată și în ultimii trei ani. Rezultatele dobândite în acest din urmă interval de timp fac acum obiectul rapoartelor de săpături din sectoarele Străulești-Măicănești și Băneasa—„La stejar“ — câteva descoperiri, consemnate în paginile volumului, reprezentînd, desigur, o veritabilă și binevenită contribuție. Ne referim, anume, în mod deosebit, la identificarea pe platoul de la Măicănești, a unei locuiri databile în a doua jumătate a sec. IV — începutul sec. V e.n., contemporană așadar cu cultura Bratei din Transilvania și situată în perioada năvalei hunice pe teritoriul țării noastre. Nu este nevoie să subliniem mai mult importanța acestei descoperiri — de altfel, pînă în prezent, singura în toată regiunea centrală și sudică a cîmpiei Munteniei. Cu siguranță că această nouă și neîndoielnică mărturie de persistență băstinașă, în contextul perioadei prefeudale — pentru moment doar semnalată — nu va întîrzia să fie pusă în valoare în chip mai amplu, mai complex.

Pe de altă parte, tot rapoartele de săpături de la Străulești-Măicănești și Băneasa—„La stejar“ aduc noi dovezi de locuire a populațiilor băstinașe, în veacurile VI—VII, în perioada de penetrație slavă pe teritoriul R.P.R. În prezent, desigur, cercetarea a ceea ce se numește complexul „Ipoțești-Cîndești“ („cultura Ciurel“) a înregistrat progrese simțitoare, mai ales cu privire la încadrarea în timp și la caracterul etnic al culturii acesteia. Problemele care se pun de aici înainte sînt, uneori de detaliu, dar de nu mai puțină importanță. Pe această direcție, apreciem ca un merit al raportului asupra cercetărilor de la Băneasa—„La stejar“ — de a încerca o expunere în chip concret a aportului slav în cultura Ciurel, în esență romanică. În același timp, trebuie subliniat că arheologiei bucureștene, cu preocupare în acest domeniu de studii, îi revine de aici înainte îndatorirea de a obține, pe de o parte, o definiție a ceea ce este specific grupului de așezări din sec. VI—VII, din raza orașului București (prin comparație cu grupul de așezări contemporane din nord-estul Munteniei), iar pe de altă parte de a surprinde eventualele etape de dezvoltare ale faciesului cultural Ciurel.

În cunoașterea feudalismului timpuriu de pe aceste meleaguri, elementele noi de studiu sînt aduse la cunoștință în raportul de săpături de pe șantierul „Băneasa-sat“. Cercetările din acest punct fiind abia inaugurate, autorii nu s-au angajat, în chip firesc, în formularea unor concluzii mai ample și mai categorice. Meritul lor constă de aceea în expunerea detaliată, conștiincioasă, a faptelor, dintre care cele constituind mărturia legăturilor între populațiile locale de aici și centrele meșteșugărești sau comerciale din Peninsula Balcanică, vor atrage fără îndoială atenția tuturor specialiștilor.

Acest de al doilea volum de cercetări arheologice, expune — mai mult decît în cazul lucrării precedente — și rezultatele obținute pe șantierele consacrate studierii orașului feudal București.

Urmărind, cu privire la intuirea procesului de geneză a orașului, obiective pe care le-am precizat mai înainte, săpăturile de la Străulești-Măicănești și Tînganu au furnizat câteva date care pot fi încă de pe acum apreciate ca utile și importante. Semnificativă apare astfel prezența, în zona în care avea să ia ființă Bucureștii, a unor urme de locuire datînd încă din sec. XIV, așa cum s-a putut dovedi deopotrivă în amîndouă sectoarele cercetate. Deosebit de important apare și faptul că la Măicănești s-a surprins pentru sec. XV, documentată, o dezvoltare

economică capabilă să asigure participarea satului feudal în procesul de înviorare a pieței locale, proces în cadrul căruia a luat naștere însăși târgul București. Pe de altă parte, istoria — atât de puțin cunoscută pînă la deschiderea săpăturilor — a complexului religios de la Tînganu, aduce mărturia concretă a formelor de colaborare dintre puterea domnească și instituția religioasă, dar în același timp și date obținute în legătură cu etapa de dezvoltare (de asemenea puțin cunoscută) a arhitecturii românești din sec. XV, pentru care mînăstirea Tînganu a constituit cîndva o mărturie.

Avînd un caracter mai restrîns, săpăturile de la Visarion au, totuși, meritul de a fi obținut date noi în legătură cu complexul religios din veacurile XVII—XVIII, existent acolo și de a fi surprins fapte, care interpretate să poată să ateste procesul extinderii orașului prin apariția unor noi mahalale.

În fine, volumul de față include și studiul cercetătorului Gh. Cantacuzino, „O mare locuință feudală descoperită prin săpături arheologice în București.” Semnalarea celei mai vaste construcții laice din orașul feudal, pe care autorul săpăturilor și studiului o identifică cu casa Văcăreștilor, va suscita, sîntem siguri, un interes binemeritat.

Al doilea volum CERCETĂRI ARHEOLOGICE ÎN BUCUREȘTI apare și el datorită sprijinului larg și eficient primit de către Muzeul de istorie a Capitalei din partea Comitetului de Cultură și Artă al Orașului București și a Institutului de Arheologie al Academiei R.P.R. Colectivul de autori ai lucrării de față își exprimă și de data aceasta recunoștința lor.

FLORIAN GEORGESCU

Directorul Muzeului de istorie
a orașului București